

Laiskai
LIETUVIAMS

J. KUZMINSKIS

Katalikai ir Demokratija

Nekartą tenka išgirsti katalikams metamus priekaištus:

— Jūs katalikai esate nedemokratiški: jūs negalite laisvai ieškoti tiesos, leistis į diskusijas ar kompromisus. Su jumis nė negalima diskutuoti, nes esate surišti savo dogmomis, turite lenktis autoritetingam dvasiškių žodžiui.

Šie priekaištai savo įsitikinimuose stipriam žmogui gal ir nekenkia, bet silpnesnį gali išstumti iš tikrų vėžių, todėl šiame rašiny panagrinėsime tų priekaištų vertę ir pažiūrėsime, ar geras katalikas negali būti drauge ir tikras demokratas. Pamatysime, kad katalikybė demokratijai nesipriešina, bet ją dar iškelia ir mums parodo tikroje savo šviesoje.

Kas yra demokratas

Ne kiekvienas, kurs save laiko demokratu ir kitiems primeta nedemokratiškumą, jau yra tikras demokratas. Daug kas demokratijos skraiste visai ką kitą mėgina pridengti. Ir sovietai sakosi vykda liaudies demokratiją. Todėl yra svarbu tikrai suprasti ir turėti teisingą mastą, kuriuo galėtume matuoti demokratiją. Nesileidžiant į ilgą teoretines diskusijas, galima pasakyti, kad demokratija yra ten, kur valstybės valdžia yra ne kai kurių privilegijuotųjų bet visos tautos rankose. Kitais žodžiais, demokratija yra visų piliečių atsakomumas ir bendravimas viešųjų reikalų tvarkyme bei naudojimas plačiom laisvėm: tikėjimo, sąžinės, susirinkimų, spaudos. Tikras demokratas yra tas, kurs aktyviai dalyvauja bendruomeninių reikalų tvarkyme ir, pats naudodamasis plačiom laisvėm, taip pat ir kitiems jas pripažįsta.

Kas katalikui kliudo būti tokiu tikru demokratu? Bet kai kas katalikus vadina nedemokratiškais dėl to, kad jie nepritaria demokratijos vardu skelbiamoms neribotoms laisvėms, pastatančioms žmogų ir jo protą vieninteliu visa ko mastu. Dėl tų laisvių supratimo ir jų apimties gyvenime ir iškilo liberalinės demokratijos šalininkų kova su Kat. Bažnyčios atstovais. Ne dėl demokratijos pagrindų: liaudies suverenumo, galios pačiai nepriklausomai valdytis, ką katalikai filosofai visuomet pripažino. Taip pat ne dėl įstatymų leidimo balsų daugumos nutarimu, nes dauguma gali tikrai geriau pažinti, kaip yra geriau viešuosius reikalus tvarkyti pagal prigimties įstatymą, kurs vienas tėra kiekvienos teisės šaltinis ir įpareigojimo mastas. Kova ėjo ir dabar tebeina tik dėl to, kad katalikai nesutinka pirkti demokratiją vien iš pozityvistų monopolio ir ją priimti su tuo rūbu, kuriuo ją apvilko 18-19 amžiaus demokratinės minties skelbėjai racionalistai. Tai yra racionalistinio liberalizmo rūbas: laisvė neigti autoritetą, tikėjimas į neribotą laisvę bei socialinę žmonių lygybę.

Autoritetas yra būtinas

Svarbiausia priežastis, dėl kurios 18-19 amž. racionalistai ir modernieji demokratai taip aistringai neigia kiekvieną autoritetą, tur būt, bus ta, kad valstybės vadai dažnai savo autoritetą piktai išnaudoja. Ryškių pavyzdžių turime iš netolimos praeities nacių ir fašistų režimo. Bet jokiū būdu negalima sutikti su teoretišku ir praktišku visokio autoriteto paneigimu. Šis autoriteto neigimas prieina net prie to, kad ir į mokytoją mokykloje bei tėvą šeimoje žiūrima ne

LETTERS TO LITHUANIANS. Published monthly by The Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 5541 S. Paulina St., Chicago 36, Illinois. Yearly subscription one dollar. Single copy 10 cents.

Entered as second-class matter at the Post Office at Chicago, Ill. Additional office of mailing in Putnam, Conn. LAISKAI LIETUVIAMS leidžiami Tėvų Jėzuitų kas mėnesi. Redaguoja T. Juozas Vaišnys, S. J. Administratorius Petras Kleinotas, S. J. Redakcijos ir Administracijos adresas: 5541 S. Paulina St., Chicago 36, Illinois. Telefonas: HEmlock 4-1677. Metinės prenumeratos kaina 1 doleris. Atskiras numeris 10 centų.

N. P. Seserų Spauštuvė, Putnam, Conn.

Klišė "LUX CHRISTI"

Vinjetės J. Pilipausko

kaip į autoritetą, o tik kaip į patarėją, bičiulį. Racionalistai mano, kad visokia valdžia, galia, vyresniškumas, vienu žodžiu — autoritetas kylas tik iš to, kad patys žmonės atsisako savo savarankiškumo ir pasiveda kitam žmogui.

Gyvenimas ir ketvirtas Dievo įsakymas moko ką kita: yra ne tik paties žmogaus pasistatyti autoritetai, bet ir prigimties duoti. Tėvo, mokytojo valstybės galvos autoritetas plaukia iš pačios jų tarnybos esmės, iš pačios žmonių prigimties, kuri yra bendruomeniška, reikalinga kitų paramos, globos, vadovavimo. Jis plaukia iš žmogaus prigimties, kurią Dievas sutvėrė tokią, o ne kitokią. Tad teisėtą autoritetą kyla iš Dievo ir demokratijoje yra visuomet būtinas.

Tokio autoriteto supratimo, tokio lenkimosi valstybiniam ir kiekvienam teisėtam autoritetui reikalauja ir mūsų politinė sąmonė. Kitaip pasidavimas valstybės valdžiai yra tik nusilenkimas brutaliai jėgai, kad ir daugumos pastatyti. Paklusnumas įstatymams ir valdininkams yra vergo paklusnumas, tik bausmių baimės palaikomas. Nesutarimams, apgaulėms ir netvarkai nėra galo.

Taip ir iškyla tvirtesnės rankos šaukšmas, iškyla reikalas turėti valdžios pareigūnų su plačiais įgaliojimais, pav., de Gaul Prancūzijoje. Sukaupta valdžia nedaugelio rankose greit randa kelią į diktatūrą, kartais vienos kurios grupės, kartais vieno asmens. Šią raidą aiškiai matome tiek Didžiosios Prancūzų Revoliucijos eigoje, tiek nacių bei komunistų diktatūrų istorijoje.

Taigi, kas atmeta teisėtą autoritetą, tas žudo demokratiją ir tiesia kelią diktatūrai. Mes katalikai savo teisingu autoriteto supratimu ir jam derama pagarba esame daug demokratiškesni už "patentuotus" demokratų. Mes norime demokratinę valstybę ir visuomeninio gyvenimo santvarką apsaugoti nuo pražūties, o save ir kitus žmones nuo mirties diktatorių įrengtose koncentracijos stovyklose.

Lygybės iliuzija

Visų žmonių lygybės iškėlimas yra didelis demokratijos nuopelnas. Žmonės yra lygūs prieš įstatymus ir prieš Dievą dėl tos pačios žmogiškosios prigimties. To niekas

iš katalikų nėra neginčija. Ši demokratinė žmonių lygybės mintis yra juk ir išsivysčiusi iš krikščioniškojo žmogaus vertės supratimo. Žmogus yra Dievo paveikslas ir Jo vaikas. Visa šiandieninė demokratija, anot garsaus prancūzų filosofo J. Maritain paskaitos, skaitytos 1944 m. J. A. Valstybėse, yra neatskiriamai surišta su krikščionyste; o demokratinis impulsas žmonijos istorijoje išauga kaip krikščioniškosios dvasios pasaulinė išraiška. Jei žmonės yra lygūs prieš Dievą ir įstatymus, tai dar nereiškia, kad ir visuomeniškai jie yra lygūs. Vienas žmogus yra stiprus, darbštus, kitas silpnas, tingus; vienas gudrus, kitas šiaip sau žmogelis; vienas talentingas, sąžiningas, kitas negabus, nepatikimas. Tos asmenų nelygios savybės savaime sukuria tų asmenų visuomeninę, ūkinę, žodžiu, socialinę nelygumą. Todėl negali būti žmonių bendruomenės, kurioje visi būtų lygūs, kurioje nebūtų ūkiškų grupių, profesinių luomų, darbo vadovų, darbdavių ir darbininkų.

Tai yra tik racionalistų iliuzija, apgaulinga svajonė, perėjusi į ekonominį liberalizmą, kai sakoma, kad ūkiškame gyvenime darbdaviai ir darbininkai, turtingieji ir nieko neturintieji esą lygūs ir gali sau laisvai konkuruoti. Čia yra kapitalizmo šaknis! Tai turėjo privesti prie kapitalistinės santvarkos su vis aštrėjančia klasių kova, darbininkų ir plačių visuomenės sluoksnių pavertimu proletarais, pilka, nudvasėjusia mase. Šios masės vardu kalba, graso ir viską diriguoja gudri kurios nors grupės, sąjungos ar partijos vadų saujelė. Tokiu būdu kiekvienas gudrus demagogas gali visai demokratinio keliu tapti diktatoriumi. Jei visi žmonės būtų visuomeniškai lygūs, tai socializmo reikalavimas nusavinti, suvalstybinti ir panaikinti visokią privačią nuosavybę būtų tik nuosekli tokios "lygybės" išvada. Be abejo, nei vienas mūsų su tuo nenorės sutikti.

Ar viskam laisvė?

Dažnai mums tenka gintis nuo neribotos, absoliutinės laisvės skelbėjų puolimų. Jie sako, kad visi turi laisvę kalbėti, veikti ir daryti, ką nori. Kiti turi tai toleruoti. Jie puola katalikus, kad šie nori jiems uždėti visokių įstatymų varžtus. Neribota, niekieno

nevaržoma laisvė yra racionalistų ir daugelio moderniųjų demokratų nepaliestina dogma. Nuostabu, kaip toli su tokia neribota laisve nueinama, kokie reikalavimai kitiems tolerancijos vardu statomi! Argi viskam gali būti laisvė? Kaip tad gyvenimo praktikoje elgtis? Juk visada atsiranda žmonių ir grupių, peržengiančių leistinumo ribas. Bet kur tos ribos, kas turi teisę jas nustatinti ir kitiems priminti? Tėvai, auklėtojai, vadovai.

Bet jeigu jie mėgins laisvės piktnaudojimui pasipriešinti, tuoj bus apšaukti atsilikusiais nuo gyvenimo, reakcionieriais, prispaudėjais, kurių įsakymų ir nurodymų reikia, kiek tik pajėgiama, išvengti. Tai gal visuomenė, valstybė turėtų nustatyti ribas, priešintis neleistiniams laisvės piktnaudojimams? Taip, taip, bet varžydama laisvę, ji išsigins šio "demokratinio" principo. Jei ji nesipriešintų, tai pati sau duobę išsikastų, kurioje būtų palaidota. Jos vietoje stotų diktatūra, pajėgianti tokį elementą sutvarkyti jėga ir galinti įvaryti baimės drausmės bei teroro keliu. Todėl tiek iš politinio, tiek iš krikščioniškojo taško žiūrint, reikia paneigti neribotą, absoliutinę laisvę. Mūsų dėsniis yra šis: teisių ir laisvių, kiek galima; pareigų ir įstatymų, kiek būtina.

Tolerancijos ir kompromiso ribos

Mes katalikškai pripažįstame praktiškąją toleranciją: pagarbą žmogui ir jo įsitikinimams dėl jo žmogiškosios vertės, bet ne jo klaidoms ir blogiems darbams. Pagarba ir meilė asmeniui, kova jo klaidoms ir blogybėms. Mes negalime sutikti, kad vienodai reikia gerbti tiesą ir melą, gerą ir blogą žmogų, vagį ir darbininką, šeimų griovėją ir jų laimės kūrėją. Be abejo, su tais, kurie nepripažįsta jokios pastovios tiesos, kuriems dora ir gera yra tai, kas jiems šiuo momentu yra naudinga, mums teks visados susikirsti. Visada atsiranda žmonių, kurie tolerancijos ir laisvės vardu arba nesąmoningai save ir kitus suvedžioja arba tyčia nori kitus mulkinti ir už nosies vedžioti. Su visais kitais, tiesą ir laisvę mylinčiais žmonėmis, mes galime puikiausiai sugyventi. Nors kartais iš katalikų pusės ir pasitaiko kiek siauraširdiškumo, bet tikriausiai iš priešingos pusės nėra tiek tolerancijos, kiek jos rodo katalikai.

Panašiai ir visur kitur mes galime laikytis demokratinio gyvenimo ir bendravimo formų. Mums leidžiama visur tiesos ieškoti, laisvai diskutuoti įvairiausiais klausimais. Su įvairių pažiūrų, grupių ir partijų žmonėmis mes galime vaisingai bendradarbiauti. Dažniausiai stovime su jais ant bendros plotmės — prigimties įstatymo ir teisių, kurias pripažįsta, nors gal kiek savaip, visi geros valios žmonės. Čia tinka posakis: "Juo plačiau, juo prie tiesos arčiau". Jeigu nuomonės ir susikerta, bet dalykas yra būtinai įgyvendintinas, katalikai niekad neatsisako kompromiso (kur iš vienos ir kitos pusės atsisakoma dalies savo reikalavimų). Pats Vatikanas taip sudaro konkordatus su įvairių kryptių vyriausybėmis. Tačiau kompromisu neatsisakoma dalies savo principų ir įsitikinimų, kaip to reikalauja tariamieji demokratai ir tolerancijos apaštalai.

Katalikai yra puolami dėl to, kad jiems nepatinka demokratija su liberalinio racionalizmo rūbu. Nors jis ir padaro demokratiją intriguojančią bei patrauklią, bet yra nekuklus pertemptas, žalingas jai pačiai ir jos vaikams. Dėl to daug demokratiškų kraštų pakliuvo į diktatorių rankas, daug demokratinė laisvių šalininkų į blogio vergiją. Mes katalikai norime išgelbėti kitus demokratinius kraštus nuo panašaus likimo. Mes norime demokratiją apsaugoti nuo kasdien jai gresiančių pavojų: nuo autoriteto bei doros paniekinimo, nuo netvarkos, streikų ir proletarizmo. Mes norime duoti sveiką turinį demokratinei gyvenimo formai. Norime duoti prigimties ir Kristaus įstatymą neribotoms laisvėms, pavedant jas tvarkyti tėvų, vyresniųjų bei valdžios autoritetui. Prieš tariamąją visų lygybę, o iš tikrųjų prieš vis labiau išgalintį visų pavertimą pilka, bedvase mase, mes norime pastatyti laisvą pasiskirstymą į lygiai reikšmingas ūkines bei profesines grupes. Taip mes tikimės išlaikyti ir išgelbėti taip mums brangią demokratinę santvarką ir visuomeninio gyvenimo būdą nuo pražūties, tikimės išlaisvinti žmogų iš klaidingos viešosios nuomonės ir tolerancijos teroro, iš kapitalizmo vergijos ir iš proletarizmo grėsmės.

P. Daugintis, S. J.

PRIE ŠEIMOS ŽIDINIO

KUNIGAS JONAS CHRIZUI

Mielasis!

Priimkite mano užjautą! Kaip spėjote, taip ir įvyko: Jūsų daugelis nesuprato. Ne vienas patarėjų įtrynė stambios druskos Jūsų žaizdon. Be blogos valios, tas tiesa. Bet druska lieka druska.

Kone visi palaikė Jūsų laišką vienpusišku žmonos kaltinimu ir savęs aukštinimu. Pabrėžė, kad būtų reikalinga išklausti ir antrosios pusės, be ko esą negalima patarti Jums nieko tikro. Su tuo pilnai sutikti negalima. Ir štai dėl ko:

Jūs man rašėte laišką, ne diskutinį straipsnį "Laiškams", kur būtų svarbu gauti viršų. Rašėte kaip išpažintį net bijodamas kad aš jos nepalaikyčiau "idijotiška". Kaip kiekvienoje nuoširdžioje išpažintyje, taip ir Jūs čia aiškiai apkaltinote save. Štai Jūsų paties sakiniai: "O kas kaltas? Aš pats. Kalta mano meilė žmonai... Aš mylėjau aklai. Kaip dabar matau, čia ir buvo mano klaida". Ar bereikia aiškesnio apskaitinimo?

Neturiu nė mažiausio pagrindo įtarti, kad Jūs norėtumėte kunigą prigauti. Todėl tikiu Jūsų nuoširdumu, kaip per išpažintį, ir stengiuos surasti, kas Jūsų ir žmonos elgesyje buvo negera, nurodyti, kas ir kaip būtų taisyтина.

Neturiu nė mažiausio pagrindo įtarti, kad Jūs norėtumėte kunigą prigauti. Todėl tikiu Jūsų nuoširdumu, kaip per išpažintį, ir stengiuos surasti, kas Jūsų ir žmonos elgesyje buvo negera, nurodyti, kas ir kaip būtų taisyтина.

Didelis nesusipratimas

Visa eilė patarėjų nesuprato Jūsų "aklosios meilės" žmonai. Jie pagalvojo, kad Jūs tiek apsunkinate ją savo reikalavimais, kad jai tai įgriso iki gyvo kaulo ir todėl ėmė

Jūsų nebeapkęsti. Todėl jie pataria Jums "pažaboti savo meilę". Man gi Jūsų laiškas sako, kad žmona Jūsų nesibaido, o tik reikalauja saugotis prieauglio. Jei taip darytumėte, ji nuo santykių neatsisakytų. Ar to nepatvirtina kad ir tas Jūsų sakiny: "Pažabota meilė baisiai žiauriai veikė mane, net atstumiančiai, ir aš pradėjau tos meilės vengti, nes ji mūsų neartino, o vis tolyn viens nuo kito stūmė". Vadinas, žmona sutiko jus "mylėti", jei tik nebus pasėkų, jei tik "pažabosite" savo meilę. Jūs kurį laiką taip ir darėte, ir žmona tada buvo patenkinta. Ji "sustreikavo", tik įsižiėbus naujai gyvybei, ir padarė tai, ką grasino tokiu atveju padarysianti.

Visa tai įrodo, kad Jūsų "akloji meilė" žmonai nereikia neriboto savo aistrų tenkinimo, o tai, kad Jūs neprotingai ir nekrikščioniškai mylėdamas žmoną, sutikote net su nedorais jos reikalavimais; neturėjote vyriškos ir krikščioniškos drąsos pasipriešinti žmogų pažeminantiems veiksams. Jei Jums būtų rūpėję tik savo aistras patenkinti, tai nebūtumėte ėmę vengti "pažabotos meilės", nebūtumėte porą metų kankinęs ir darbu ir pasninku bebandydamas visiškai numarinti įgimtus palinkimus. Būtų pakakę paklausti žmonos patarimo, "pasisaugoti", ir viskas būtų buvę "tvarkoje". Todėl Jums mesti p. Aldonos ir "Žemaitės" kaltinimai yra skaudžiai neteisingi.

Ar kalta žmona?

Be abejo, žmonos elgesys atrodo neteisingas, neteisingas ir be lašelio meilės. Tai jauste jaučia ir Jums rašiusieji patarėjai. Nė vienas iš jų, nė p. Aldona su griežtąja Žemaitė, nedrįso pagirti Jūsų moters. Jie stengėsi kaip nors ją pateisinti, rasti tokio jos elgesio priežastis.

Kaip į tai žiūri Bažnyčia, ta dorovinio šeimų gyvenimo puoselėtoja? Jos žodis yra lemiantis, nes kaip tikėjimo taip ir dorovės klausimuose ji yra neklaidinga.

Bažnyčia primena vedusiems šv. Povilo Apaštalo žodį: "Moteriškė neturi valios savo kūnui, bet vyras; taip pat ir vyras neturi valios savo kūnui, bet moteris. Nesišalinkite vienas nuo kito, nebent kuriam laikui, kad užsiimtumėte malda; ir vėl susieikite, kad šėtonas negundytų jūsų..." (1 Kor. 7, 4-5).

Moterystės branduolys ir yra tas suteikimas vienas kitam teisių į savo kūnus, patvirtinamas priesaika prie altoriaus. Jis galioja iki vėlyvos ar ankstyvos vieno mirties, o ne iki katras nors pradės ožiuotis. Reiškia, be rimtos priežasties, nei vyras, nei moteris neturi teisės, kitam nesutinkant, atsakyti sutartį vykdyti. Garbingas vyras ir moteris nelaužo nė paprasto savo žodžio, juo labiau nelaužys tokio svarbaus ir iškilmingo kontrakto. Kas laužo, tas sunkiai nusideda. Nuodėmės sunkumas kyla ir iš to, kad yra išniekinama Dievo vardu padaryta priesaika bei Jo tvarka, ir iš to, kad yra labai nuskriaudžiama nekaltoji pusė ir iš to, kad šeimos židinytis išstatomas rimtam pavojui iširti. Žmonos patarimas "pasiieškoti kitų" parodo, kad ji yra praradusi ne tik krikščioniško šeimos gyvenimo nuovoką, bet ir kilnios pagoniškos moters padorumo jausmą.

Bažnyčia draudžia duoti išrišimą tiems vyrams ir moterims, kurie užsispyrę, be rimtos priežasties, atsisako pildyti moterystės luomo, laisvą valia, prisiimtas pareigas. Reiškia, jei Jūsų žmona, be jokios rimtos kaltės iš Jūsų pusės, atsisako normalaus vedusiųjų gyvenimo, jei, Jums rimtai prašant, atsisako duoti daugiau vaikučių, ji elgiasi prieš Dievo ir prigimties įstatymus ir prieš savo iškilmingą priesaiką. Todėl jos elgesys yra neteisingas ir negarbingas.

Pagaliau Jūsų žmonos atsisakymas išsikalbėti ir su Jumis rimtai išsiaiškinti kilnius nesusipratimus yra ne geros valios ženklas, o kaltos ir išdidžios širdies aklas užsispyrimas. Nekaltas ir geros valios žmogus niekada nevengia tartis ir ieškoti kelių nesusipratimams pašalinti.

Kas Jums daryti?

Prisipažįstu, Broli, kad į tą praktišką klausimą laišku atsakyti yra labai sunku. O sunku todėl, kad nepažįstu nei paties nei

žmonos dvasinio stovio. Kiekvienas gydytojas patvirtins, kad tą pačią ligą dviejuose ligoniuose ne retai tenka gydyti skirtingomis priemonėmis. Vienam, pav., galima pavartoti peilį, kitam negalima. Panašūs dalykai yra ir dvasios reikaluose.

Iš Jūsų laiško nėra aišku, ar Jūs esate tikįs vyras ar netikįs. Jei tikįs, dar reikėtų žinoti, ar dažnai, ar retai naudojate sakramentais, kaip dažnai meldžiatės, ar esate giliai įsitikinęs, kad malda yra ir didi jėga. Nepasakote kokiomis religijos teikiamomis priemonėmis esate iki šiol pasinaudojęs. Nė žodeliu neužsimenate nė žmonos tikėjimo. O visa tai žinoti man yra labai svarbu. Netikinčiam žmogui tokioje nelaimėje aš nematau jokios pagalbos. Silpno tikėjimo vyrui tektų patarti vienas, stipraus tikėjimo — kitas priemonės. Ir kadangi aš negaliu susitikti Jūsų ir gauti papildomų žinių, tenka atsakyti aklai, ir galiu nepataikyti. Bet kadangi Jūs, pagaliau, kreipėtės patarimo į kunigą, tai esu linkęs manyti, kad dar turite bent šiokią tokią tikėjimą. Todėl prileidžiu, kad tikite į Kristų, į amžinąjį gyvenimą ir į Katalikų Bažnyčią, kaip Kristaus paliktą vadovę laikinon ir amžinon laimėn. Tuo atveju atsakau:

"Nebėk iš kovos lauko!" — kaip Jums nuoširdžiai patarė Neringa. Nesuardyk savo šeimos skyrybomis. Blogiu pikto nugalėsi. Kiekviena suardyta šeima yra šlykšti ir baisiai pavojinga atvira žaizda tiek tautos, tiek Kristaus mistiniame kūne.

Ką Jūs laimėtumėte atsiskyres? Nieko! Kaip tikįs vyras kitos vesti negalėsite, o žmoną tikriausiai pastūmėsit kito vyro glėbin ir sunaikinsite paskutinius šansus jai susiprasti ir pasitaisyti. Jūsų gyvenimo uždavinys yra būti savo žmonos išganytoju, kovoti ir laimėti! Kovoti ne su žmona, o su ją apsėdusiu blogiu.

Kaip kovoti? Panaudoti visas priemones: ir žmogiškas ir dieviškas.

Naudingų patarimų galėjote rasti anksčiau čia atspausdintuose laiškuose. Nors pasitaikė juose perdėjimų ir nesupratimų, bet visuose buvo po vieną kitą grūdą tiesos. Tokiame, pav., Aldonos laiške žėri tiesa, kad yra vyrų, kurie "palaiptiui tą buvusią mylimą mergaitę paverčia dalimi inventoriaus", kad "visam kam turi laiko, tik ne

žmonai". Tokių vyrų yra. Jiems žmona yra lėlės ar futbolo vietoje — pažaisti. Vieną valandą ją mušęs, koliojęs, kitą — prašo meilės!

Daug karčios tiesos iškelia "Chrizo žmona", nors ji ir nėra Jūsų žmona. Ne tik Jūs, bet ir visi vyrai gerai padarytų dar kartą perskaitydami jos laišką ir, sakinį po sakinio apsvarstydami, patikrintų savo elgesį su žmona ir vaikais.

Labai simpatiškas Neringos laiškas turi sveikų **naturalių**, psichologinių patarimų, kaip bandyti atgaivinti žmonos simpatijas. Yra tiesa, kad prieš vestuves vaikinai iš kailio neriasi mergaitės širdžiai ir rankai laimėti, o po vestuvių ne vienas jų tiek apsieidžia, kad pamiršta net paprasčiausias mandagumo ir padarumo taisykles. Mat, dabar mergaitė jau yra jo "nuosavybė", kam čia besistengti! Bet meilei palaikyti reikia ne mažiau, gal net daugiau pastangų, kaip jai laimėti.

Pagaliau prileiskime, kad Jūs viską padarytumėte, ką gero tie laišakai Jums pataria, ir tai aš labai abejoju, kad to pakaktų laimei sugrąžinti. "Jei Viešpats nestato namų, veltui kamuosis, kurie juos stato" įspėja 126 psalmė.

Gerai žinau, jog eilei skaitytojų tolimesni mano patarimai nepatiks. Jie atrods per daug "davatiški", negyvenimiški, "mistiški". Vienas Bičiulis jau atsiliepė, kad iš iki šiol tilpusių atsakymų teisingiausias buvęs "Nevedusiojo vyro" birželio mėnesį, o menkiausi paskutiniai du rugpiūčio numeryje. Tie esą "tolimi, neįvykdomi ir gal vargu pasitaikantys realybėje". Baigdamas jis prašo: "Tad daugiau realybės, mažiau tikybinės mistikos "L. Lietuviams".

Mielas Chrizai, kaip kunigas, kuriam yra tekę stebėti Europos ir Amerikos tautų gyvenimą, susidurti su dešimtimis tūkstančių žmonių ir pamatyti pačias jų sielos gelmes šiaip jau neatveriamas nė artimiausiems draugams, kaip kunigas buvęs ir tebesąs didžiųjų dvasios kovų, laimėjimų ir pralaimėjimų liudininkas, aš galiu Jus nuoširdžiai užtikrinti, kad **tie du laišakai yra patys svarbiausi ir gyvenimiškiausi**; kad juose aprašomi dalykai "dažnai pasitaiko realybėje"; kad tų laiškų patarimai yra galimi įvykdyti ir tik pasinaudojant jų pagrindiniais dės-

niais yra vilties pasukti Jūsų gyvenimą tikrosios laimės keliais. Kaip aš džiaugiuosi, kad tuos laiškus parašė pasauliečiai, vedę vyrai, o ne aš, kunigas! Man belieka tik šis tas pabrėžti ir papildyti.

Būkite išganytojas!

Tokią garbingą pareigą jums uždėjo moterystės sakramentas. Vyras — moters galva, kaip Kristus yra Bažnyčios galva; jis — to savo kūno Išganytojas. Vyrai mylėkite savo moteris, kaip ir Kristus mylėjo Bažnyčią ir pats save atidavė už ją, kad ją pašventintų..." (Efez. 5, 23, 25). Vadinas, Kristus susikūrė savo Bažnyčią ne iš šventųjų, bet iš nusidėjėlių, atiduodamas save kančiai ir mirčiai už jų pašventinimą. Jūsų šeima yra tos Kristaus Bažnyčios dalelė, galima sakyti, maža bažnyčia, kurioje Jūs esate Kristaus skirtoji ir moterystės sakramentu pašvęstoji galva. Jūsų uždavinys yra tas pats, kaip ir Kristus: išganyti, pašventinti savo šeimą: žmoną ir vaikus. Kristus savo kančia ir mirtimi prie kryžiaus nugalėjo visuotinį blogį; Jums yra skirta, sujungtomis jėgomis, nugalėti paskirą blogį, beatgyjančią Jūsų žmonoje. Jei Jūs atsisakysite nešti savo kryžių ir aukotis už žmonos pašventinimą, ji gali žūti amžiams. Nuo Jūsų sutikimo būti ar nebūti žmonos išganytoju pareina, ar Dievas, ar demonas laimės kovą jos sieloje. Jūsų rankosna yra sudėtos neapskaičiuojamos, amžinosios vertybės.

Marija Fatimoje sakė vaikučiams, jog daug sielų einą pragaran, "nes nėra kas už jas melstūsi ir kentėtų". Argi jų tarpe turėtų atsидurti ir Jūsų žmona, nes už ją, kaip sakosi, mylįs vyras atsisakė melstis ir kentėti?

Nesakykite: aš ne Kristus, ne Dievas, o silpnas žmogus, aš negaliu tiek pasiaukoti. Pirmiausia, Dievas nereikalauja iš žmogaus negalimų dalykų. Antra, jei ko reikalauja, visada yra pasirengęs padėti įvykdyti tuos reikalavimus.

Prisiminkite, kad ne Jūs vienas mylite savo žmoną! Kristus ją myli ne mažiau, nes ir už ją mirė prie kryžiaus. Argi Jūs numotumėte ranka ir lengva širdimi leistumėte Kristaus kraujui nueiti niekais, bent kiek jis liečia Jūsų mylimos žmonos išganyimą?

Tai kas Jums daryti praktiškai?

1. Melskitės pats, prašykite kitų (vienuo-
lių, vargšų) maldos, eikite dažniau šv. sa-
kramentų trokšdamas, kad Viešpats duotų
Jums stiprybės išverti kovoje, nesibijoti jo-
kių aukų, ir kad suminkštintų žmonos širdį,
kad ji suprastų savo klaidą.

2. Gyventi su žmona, kaip ir be žmonos,
klausytis jos priekaištų ir paniekinimų yra,
be abejo, sunkus kryžius. Priimkite jį, kaip
Kristus priėmė savąjį. Su Kristumi neša-
mas tas kryžius taps Jūsų pergalei įrankis.
Pagoniškos galvosenos žmonėms tas patari-
mas atrodys kvailybė. Žydiškos galvosenos
gudruoliams (kurie tik savo laikino-
sios naudos ir malonumo teieško) papikti-
nimas. Tikram krikščioniui Kristaus kry-
žius yra visų didžiausioji išmintis ir gyveni-
mo jėgų šaltinis. Ir Jūs tai patirtisite, jei
turėsite drąsos jį apkabinti abiem rankom
ir sykiu su Kristumi nešti.

3. Ir su geriausiaisiais norais pasiėmus tą
kryželį nešti, ateis labai tamsių nusiminimo
momentų, ims pagunda drėbti jį į šalį,
“Kuriems galams?.. Jokios naudos nema-
tyti”.. Tokios ir panašios mintys puls Jus,
lyg uodų spiečiai. Vargiai atsiginsite jų be
kunigo pagalbos. Todėl labai patariu, pasi-
eškokite gerą nuodėmklausį, atverkite jam
savo problemas, pasisakykite savo tvirtą pa-
siryzimą kovoti ir laimėti, ir paprašykite,
kad jis vadovautų Jums kovoje. “Kur du
stos, visados daugiau padarys” tinka ir čia.

Sutinku, tie patarimai yra tik gairės, tik
principai. Jie, kaip kompasas, rodo, kuria
kryptimi turi eiti Jūsų pastangos. Dėl smul-
kesnio jų įgyvendinimo diena iš dienos tar-
kitės su savo dvasios vadu.

“Meilė yra kantri, maloninga. Meilė ne-
ieško savo naudos. Viską nukenčia, visa
tiki, visko viliasi, visa pakelia” (1 Kor. 13.).
Jūsų žmona yra paklydusi, todėl reikalinga
užuojautos, kantrybės. Kaip kiekvienas
dvasios ligonis, taip ir ji, reikalinga didelio
Jūsų savęs išsižadėjimo ir geros širdies. Jei
kartais nebežinotum, kas su ja daryti, kar-
tok Kristaus žodį: “Tėve, atleisk jai, nes ji
nežino, ką daranti”. Būkite tikras, Jūsų
pastangos ir aukos nenueis veltui. Tegu ji
niekada šiame gyvenime Jūsų pasiaukojimo
neįvertintų, kaip daugelis neįvertina Kris-

taus, vis tiek Jūs būsite kovojęs už tiesą,
už meilę, kovojęs meilės ginklais, ir tai bus
Jūsų paguoda.

Prašydamas Viešpatį Jums ryžtingumo
ir išvermės,

Jus gerbiąs

Kunigas Jonas.

P. S. Visiems trumpesniais ar ilgesniais
laiškais prisidėjusiems prie p. Chrizo iškel-
tų vedybinio gyvenimo sunkenybių išryški-
nimo tariau nuoširdžiausią ačiū! Vieną ki-
tą mintį iš tų laiškų jau pabrėžiau ir reko-
mendavau šitame mano paskutiniame žody-
je. Tačiau matau reikalinga, kada nors vė-
liau, pasidalinti su Jumis ir kitomis įvairių
laiškų mintimis ir jas įvertinti dieviškųjų
tiesų šviesoje. Tad dar nesakau “su Diev”,
o tik—iki kito karto!

K. J.

NENUSISEKUS MOTERYSTĖ

REDAKCIJOS PASTABA. Čia de-
damas laiškas yra rašytas vedusio vyro
savo geram draugui, taip pat turinčiam
šeimą. Šis jo draugas atsiuntė tą lai-
šką ir savo atsakymą “Laiškams Lietu-
viams”, manydamas, kad jis bus nau-
dingas ir kitiems. Būtume dėkingi,
kad ir kiti skaitytojai, ką nors išgirdę
laišku ar žodžiu iš savo draugų, at-
siųstų tas mintis drauge su savo atsa-
kymu mums, jei matys, kad tos mintys
bus naudingos daugumai kitų skaity-
tojų.

Brangusis,

Esu tokioje padėtyje, iš kurios neberan-
du išeities. Tikiuosi, kad gal Tu man galėsi
nurodyti kelią. Žinai kad esu dar jaunas ir
prieš trejetą metų drauge su savo geru bi-
čiuliu atvykau į Ameriką. Abudu gavome
gerai apmokamą darbą. Apsirengėme, nu-
sipirkome naujus automobilius, susipažino-
mė su vietiniu jaunimu ir linksmai leidome
laiką.

Draugas netrukus vedė lenkų kilmės
amerikietę ir susilaukė kūdikio. Deja, drau-
gas mėgo išgerti. Prasidėjo nesutikimai su
žmona, ir juodu turėjo išsiskirti. Dabar jis
civiliniu būdu susituokė su turtinga dviejų
namų savininke amerikiete, išsiskyrusia su
vyru. Ji yra gerokai vyresnė už mano drau-
gą, bet atrodo esanti geros širdies, nes ragi-
na mano draugą atsiimti iš anos lenkės savo
vaiką ir auginti jį dabartinėje šeimoje.

Nerašyčiau Tau šių dalykų, jei jie tiesioginiai neliestų ir manęs. Matai, po draugo vestuvių ir aš, kiek palaukęs, susituokiau katalikų bažnyčioje su čia gimusia itale. Atvirai kalbant, turėjau vesti, nes ketvirtame mėnesyje po vestuvių jau turėjome dukrelę. Atrodė, bus viskas tvarkoje. Ir mylėjomės ir gražiai gyvenome. Mergina prieš vestuves gyveno drauge su savo sena motina, bet po vestuvių nuo jos atsiskyrė. Sakė norinti gyventi tik su manim ir su dukrele, kad būtų "good time". Pirmaisiais mėnesiais viskas ėjo sklandžiai, bet paskui ji pasidarė, nežinau dėl ko, labai erzli, nepatenkinta manimi.

Kad daugiau uždirbčiau, mečiausi į nakties darbą. Bet kai vėlai naktį grįždavau pavargęs iš darbo, rasdavau vaiką beklykiantį, o žmoną besivartančią lovoje. Susierzinusi reikalaudavo, kad eičiau tvarkyti vaiko, nes ji negalinti miegoti. Kiek aš gaudavau užmigti ir pailsėti, mano žmonai visai nerūpėjo. Vaikas, atrodo, taip pat ne daug jį beįdomavo.

Po kiek laiko žmona pradėjo skųstis, kad jai vienai su vaiku labai nuobodu vakarais, todėl ji nenorinti, kad aš dirbčiau naktinėje pamainoje. Tada pakeičiau darbą ir dabar dirbu dienomis. Bet štai vėl naujas prasiimanymas: kitą rytmetį ji neleidžia man keltis ir sako, kad užteks pragyvenimui, jei aš tik tris dienas savaitėje dirbsiu. Bet kai nueiname į miestą apsipirkti, tai mums niekad os neužtenka turimų pinigų. Viskas, ką ji turi, esą jau ne madoje ir, atrodo, kad ji norėtų viską nusipirkti, ką tik pamato. Iš to pradėjo kilti nesusipratimai. Ji prikiša man, kad per mažai uždirbu.

O štai kitas įvykis. Parvažiuoju pavarą savo automobiliu iš darbo, ir žmona pasitinka mane ant slenksčio išsipuošusi, išsidažiusi, vaikas kažkur kambaryje klykia, o ji iškilmingai pareiškia važiuojanti mūsų automobiliu su kažkoku draugu į kiną. Grįžta, žinoma, vėlokai. Jai išvykus, turiu raminti vaiką, pasigaminti maisto, sutvarkyti butą. Reta diena, kad būtų kitaip.

Susitikęs draugą, pasipasakojau jam savo bėdas. Jo patarimas buvo trumpas: "Mesk tą italę ir susirask sau kad ir ne tokią jauną, bet turtingą amerikietę. Vesi ją

ir turėsi gerą gyvenimą". Pasakiau jam, kad man būtų gaila palikti vaiką. Tada draugas paaiškino, kad vaiką aš visados galėsiu atsiimti. Man nėra prie širdies draugo patarimas, bet nežinau, ką turėsiu daryti, jei gyvenimas su žmona pasidarys visai neįmanomas. O kad jis toks pasidarys, jau dabar aiškiai nujaučiu. Taigi, ir kreipiuosi į Tave, prašydamas patarimo.

Tavo draugas Zenonas

Mielas Zenonai,

Atvirumas ir pasitikėjimas, parodytas Tavo laiške, man gerokai palengvina atsakyti į Tavo klausimą. Perskaitęs laišką, prisiminiau lietuvišką patarlę: "Vėjus sėjęs, piausi audrą". Negali kaltinti tik savo žmonos. Abudu buvote kalti. Abudu buvote lengvabūdziai, todėl padarėte stambių klaidų ir dabar už tas klaidas abudu kenčiate.

Yra visiškai suprantama, kad ištrūkė iš niūrių Vokietijos stovyklų ir atvykę į Ameriką, abudu su draugu pasijutote lyg laisvi ereliai ir galingais sparnais pradėjote skraidyti, linksmintis. Deja, ir ereliai ir galingi moderniškai lėktuvai, kai paima klaidingą kryptį, atsitrenkia į uolas ir sudūžta. Niekas Tau nedraudžia ieškoti linksmybių, bet jų ieškoti reikia išmintingai. Jaunimui linksmintis reikia, bet nereikia pamiršti Dievo įsakymų, kurių nebijimas dažnai uždeda bausmę jau ir šiame gyvenime.

Negalima sakyti, kad visos italų ar lenkų kilmės amerikietės yra netikusios. Jokių būdu. Taip pat ir vietinį jaunimą reikia pažinti ir su juo gražiai sugyvent. Bet pats matai, kad visados yra pavojus pakliūti "ant meškerės" kuriai nors merginai iš to jaunimo, kur Tu lankaisi. Tautiniai, tikibiniai skirtumai, skirtingos tradicijos ir skirtingi papročiai, kol esi nevedęs, neatrodo baisūs, bet po vedybų visados tenka juos pajusti ir kartais labai skaudžiai. Jei abudu su draugu būtumėte pasukę savo kelius į lietuviškąjį jaunimą ir į lietuviškas organizacijas bei jų parengimus, nebūtų taip vienam ir kitam atsitikę.

Tavo draugas padarė dar daugiau ir didesnių klaidų. Tiesa, JAV įstatymai pripažįsta ir skyrybas ir civilines sutuoktuves, bet jei Tavo draugas taip pat katalikų baž-

nyčioje susituokė, tai prisiekė neapleisti savo žmonos iki mirties. Bet jis savo žmoną apleido ir civiliniu būdu vedė kitą. Vadinasi, sulaužė priesaiką. Jeigu jau ir civilinė valdžia skaudžiai baudžia už priesaikos sulaužimą, tai argi Tavo draugas gali manyti, kad teisingasis Dievas pro tai praeis tytomis? Visiškai nieko nereiškia, kad civilinė valdžia jį išskyrė su jo teisėta žmona ir sutuokė su kita. Bažnyčia to nepripažįsta. Ji sprendžia Dievo vardu, o juk Dievo reikia labiau klausyti, negu žmonių. Kristus aiškiai yra pasakęs: „Kas paleidžia savo žmoną ir veda kitą — paleistuvauja ir jei kuri žmona paleidžia savo vyrą ir teka už kito — taip pat paleistuvauja“. O kitoj vietoj Kristus sako: „Kas paleistuvauja, neįeis į Dangaus Karalystę“. Argi mes galime netikėti Kristaus žodžiais? Ar mes drįstume laikyti Jį melagiu?

Kokia nauda Tavo draugui iš tos turtingos žmonos, jeigu jis ją vedė neteisėtai? Jam tinka šie Kristaus žodžiai: „Ką padės žmogui, jei ir visą pasaulį laimėtų, o savo sielą pražudytų?“ Pasakyk, ar yra išmintinga už praeinančią ir dažnai tik įsivaizduotą žemišką laimę prarasti amžinybę? Pagaliau visi tie turtai ir namai yra ne Tavo draugo, o jo antros neteisėtos žmonos. Pats sakai, kad draugas yra jaunas, o ta jo žmona jau sena, pražilusi. Ar ilgai truks jų šeimyninė laimė? Jei toji ponija sugebėjo išsiskirti su vienu vyru, sugebės tai padaryti ir su kitu. Kur tada bus Tavo draugo turtai ir geras gyvenimas? Sakai, kad jo antroji žmona esanti geros širdies. Abejojau. Jai, tur būt, tik nemalonu, kad Tavo draugas turi mokėti pirmajai žmonai pinigų savo vaikui išlaikyti. Be teismo ji vaiko negaus, o kuriam iš jų teismas vaiką priteis, dar nežinia. Taip pat yra didelis klausimas, ar naujoji žmona bus tam vaikui gera motina. Gyvenimo patirtis visai priešingai kalba. Dabar ir pats pagalvok, ar gali būti gera širdis, kuri nori atplėšti kūdikį nuo jo tikros motinos? Todėl patariu Tau jokia būdu nesekti draugo pavyzdžiu ir neįsivelti tokiomis žmonomis.

Tavo padėtis yra verta užuojautos. Kad ir suklydai, bet reikia skubiai taisyti tai, kas dar galima pataisyti. Pirmiausia visiškai atsižadėk minties skirtis su žmona. Visa-

dos atsimink duotą prie altoriaus priesaiką ir tai, kad ji yra Tavo dukrelės motina. Jei ji turi ydų ir silpnybių, tai juk ir Tu nesi be jų. Nedaryk jai jokių priekaištų, bet žinok, kad Tu pats, o ne kas kitas, esi šeimos galva. Todėl sistematingai, tyliai, be triukšmo paimk šeimos vairą į savo rankas ir tvirtai valdyk. Būk kantrus ir švelnus savo žmonai. Atsimink, kad vienu medaus lašu daugiau mūsų galima sugauti, negu visu kibiru acto.

Patarčiau susigražinti žmonos motiną į savo šeimą ir ja rūpintis. Negalima apleisti senos motinos. Ji galės prižiūrėti vaiką ir palaikyti tvarką namie, o žmonai gal bus naudingiau eiti į darbą. Jei abudu su žmona dirbsite, pinigų pakaks. Bet šiuo atveju, jei abudu dirbsite fabrike, tai ir parėję namo, abudu vienodai prisidėkite prie namų ruošos darbų. Būtų neteisinga, jei žmona, parėjus iš fabriko, dirbtų, o Tu atsigulęs ant sofos laikraščių skaitytum. Nepalik vakarais žmonos vienos. Sekmadieniais eikite drauge į bažnyčią, paskui išsivežk žmoną kur nors į gamtą ar į kokį gerą pasilinksminimą. Tegul nebūna Tau vistiek, su kuo žmona draugauja. Būtų geriausia, jei abudu susidraugautumėte su kokia nors padaria šeima (tik, žinoma, ne tokia, kaip Tavo draugo). Suartink žmoną su lietuvių visuomene.

Sutinku, kad šis kelias gal nebus lengvas. Kartais gali būti ir nepasisekimų. Tačiau būk kantrus ir ištvermingas. Neužmiršk paprašyti ir Dievą pagalbos. Jei gerai atliksi savo pareigas žmonai ir vaikui, Dievas Tavęs neapleis, nors kartais ir tekstų patirti skaudžių bandymų. Be to, nepamiršk, kad esi lietuvis ir savo vaiką turi lietuviškai auklėti.

Iš Tavo gyvenimo daug galės pasimokyti ir kiti jaunuoliai, kurie nori tuoktis su kitos tautybės ar su kitos tautybės asmenimis. Praktika rodo, kad tokios santuokos beveik visuomet yra nelaimingos. Reikia kuo labiausiai vengti tokių dalykų, kurie skiria vienas nuo kito norinčius susituokti. Taip pat reikia neužmiršti šeštojo Dievo įsakymo, draugaujant su kitos lyties asmeniu. Moterystė yra rimtas dalykas, todėl jai rimtai reikia ir pasiruošti.

Tavo Brolis A.

Jaunimo PASLAPTYS

“MEILĖS KRAŠTE” APSILANKIUS

Kai atėjau pas savo senąjį draugą, radau jį sėdantį į automobilį.

— Atrodo, kad ne laiku pataikiau, — apgailestavau, — kur ruošiatės vykti?

— Visai arti, tik 20 mylių. Po poros valandų būsiu namie. Siūlyčiau važiuoti drauge. Supažindinsiu su savo seseria.

— Kur ji yra?

— Lovelande.

— Loveland — meilės kraštas. Keistas vardas. Ką ji ten veikia?

— Mokosi tekėti.

— Tekėti? Ar ir tam reikia mokslo? Tur būt, juokaujate.

— Visai ne. Lovelande yra institutas, kuris mergaites parengia moterystei.

— Keistas institutas. Pirmą kartą girdžiu.

— Visai nenuostabu. Tai yra visai naujas išradimas. Šis institutas yra įsteigtas tik 1944 m., Cincinnati vyskupui vadovaujant. Važiukim. Ne tik išgirsi, bet ir pamatysi.

— Važiukim, — ilgai negalvojęs, sutikau.

Nepaprastai gražioje apylinkėje, dideliame, panašiam į vilų miestelį ūkyje, mes radome apie pusantro šimto mergaičių. ir ne vien tik iš Amerikos, bet net iš Europos ir Azijos. Mano įdomumas dar padidėjo, kai iš pokalbių su jomis išgirdau, kad pasiruošimas vedyboms buvo tik viena dviejų metų programos dalis. Pagrindinis instituto tikslas paruošti jauną moterį nešti Kristų į gyvenimą modernioje aplinkoje, moderniais būdais plėsti Jo karalystę. “Nė vienas krikščionis negali būti tikru krikščioniu”, — girdėjome jas skaitant suruoštoje pietų metu svečiams pagerbti programoje, — “nebūdamas koku nors būdu apaštalas”.

Koku būdu bus tas apaštalavimas vykdomas — šeimoje, mergaujant ar vienuolynė — antraeilis dalykas. Jų programoje instituto tikslas taip nusakytas: “Duoti krikščioniško moteriškumo sąvoką ir padėti moderniai moteriai pritaikyti krikščionybės principus visose gyvenimo sferose; paruošti ją vadovauti modernaus gyvenimo krikščioniškame atnaujinime”.

— Prieš atvažiuodamas girdėjau, — kalbu su viena bebaigiančia institutą laureate iš Clevelando, — kad mergaitės čia ruošiasi vedyboms, bet iš to, ką pamačiau ir išgirdau, atrodo, kad esate kunigų seminarijoje. Tik Kristus, apaštalavimas, o apie vedybas tai, atrodo, niekam nė į galvą...

— Jeigu mūsų mokyklą lyginate su kunigų seminarija — jai didelė garbė. Bet jos vardas, kaip matote, visai ką kita sako: “Pasauliečių apaštalavimo mokykla”. Jeigu kas jums sako, kad čia mergaitės ruošiasi vedybiniam gyvenimui, teisingai sako. Dauguma mūsų išteka. Ne viena jau ir dabar susilaukia apsilankant savo sužieduotinio. Tik maža dalis visam laikui pasišvenčia jaunimo vadovavimui organizacijose, spaudai arba vyksta į misijas, kaip misijonierių pagelbininkės. Dar mažiau išvažiuoja į vienuolynus.

— Tikrai įdomi mokykla. Kokias vartojate priemones savo kilniam tikslui pasiekti?

— Pirmoj vietoj antgamtinės: tikro religingumo ugdymas savyje, savo sielos Kristaus malonėmis praturtinimas. Antras — intelektualinis auklėjimasis, pagilinant tikėjimo tiesas, literatūrą, meną. Mokomės muzikos, šokių. Čia išmokau net lietuviškąjį “Karvelėlį”... Ypač lavinamasi savo palinkimų bei talentų srityje. Trečioj vietoj — praktiški darbai: visa, kas yra žinotina motinai namų apyvokoje. Net ir daržuose

kai kurioms nemaža laiko tenka praleisti.

— Kodėl manote, kad mūsų laikų moteriai būtina reikalinga tokia mokykla? Jei ji auga geroje katalikiškoje šeimoje, be to, dar lanko seserų vedamą mokyklą, viso to, ko čia siekiama, gali ten gauti.

— Aš kaip tik esu viena iš tokių. Man to neužteko. Iš akademijos išsinešiau tik gerą valią ir norą ką nors gero padaryti. Bet buvau tokia neišmananti nei ką nei kaip pradėti. Todėl visomis jėgomis stengiausi, kad tėvai čia mane leistų. Šiandien ir katalikiškose šeimose tiek daug šlamšto prisirinko, kad Kristus joje jau sunkiai sau suranda kampelį... Mane namie daug dalykų taip išblaškydavo, ypač kai tėtis nupirko televizijos aparatą, kad būdavo sunku net trumpai maldelei susikaupti. Dažnai jausdavaus, kaip atskirta nuo Kristaus ir ištremta į didelę sielos tuštumą.

— O kaip jaučiatės čia?

— Čia visos, kiek galėdamos, stengiamės suartėti su Kristumi. Tik dabar pastebėjau, kiek tam reikia rimto pasiaukojimo ir pastangų. Kiekvieną dieną mes pradėdame trumpu mąstymu bažnyčioje, mišiomis, bendra komunija. Liturgija mums yra šventumo mokykla.

— Turite taip pat koplyčią, kapelioną?

— Ne. Kas rytą einame į parapijos bažnyčią, tik viena mylia.

— Tolis Amerikoje nesvarbu. Mokyklos pripratę distancijas trumpinti autobusais.

— Bet mes neturime autobuso, visuomet einame pėsčios.

— Net ir tada, kai lyja ar sninga?

— Taip, net ir tada. Kasgi čia ypatinga? Džiaugiamės, kad atsiranda proga pareikšti Dievui, jog mes branginame tai, kas Jam brangu.

— O kokia programa dienos metu? Juk vien malda nepasitenkinate. Ji be gerų darbų, tai prieangis be namų.

— Jei jūs maldą prilyginate prieangiui, nuoširdžiai galiu tvirtinti, kad mes per tą prieangį įeiname į Kristaus namus ir visą dieną juose gyvename.

— Kaip tai suprasti?

— Labai paprasta. Stengiamės visur pagarbinti Dievą. Mišios ir Komunija —

mūsų dienos širdis. Sekmadienis — savaitės vainikas Dievo garbei: jis ypatingu būdu atšvenčiamas, ypatingu būdu atžymimas, kaip Dievo diena. Mes stengiamės suprasti Bažnyčios liturgiją ir ją išgyventi. Ir ne tik bažnyčioje. Liturgijos mintys bei nuotaikos tęsiamos ir realizuojamos mūsų kasdieninių tylių užsiėmimų metu.

— Bet moteriai neužtenka vien pamaldumo. Jai reikalingas taip pat praktiškas pasiruošimas. "Ir dangus padeda sau išmintingai padedantiems". Tai ne vieno šventojo pasakymas.

— Tur būt, galvojate, kad moteris turi mokėti skaniai virti ir kepti arba daug pinigų uždirbti, — nusijuokė ji. — Esu daug šeimų stebėjus: šeimos laimė nėra turte. Amerikos šeimose per daug liuksuso. Joms trūksta krikščioniškojo paprastumo. Šeimos laimei labiausiai reikalingi moters moraliniai turtais: aukos dvasia, nuolankumas, paklusnumas, kantrybė. Bet ypač mokėti mylėti... mylėti ne vien ta meile, kuri praeina, bet kuri per amžius lieka: mylėti Kristuje. Šiuose dalykuose lavintis mes gauname pakankamai progų. Be to, neapleidžiame ir tų dalykų, kuriuos reikia žinoti namų apyvokoj. Tik ne jie, o antgamtiniai statomi pirmoje vietoje.

— Bet apie praktišką, specialų pasiruošimą man dar nieko nepasakėte.

— Esame susiorganizavusios į įvairius būrelius, kuriuose, vadovaujant prityrusiems asmenims, gilnamasi į apaštalavimo galimybes misijose, organizacijose, spaudoje. Yra būrelių, kurie studijuoja apaštalavimo galimybes šeimoje. Prie jų priklausau ir aš. Juose ne tik išdiskutuojame įvairias šeimos bei auklėjimo problemas, bet atliekame net tam tikrą praktikos stažą. Esame siunčiamos į čia studijavusių gausias šeimas, kur praktiškai tenka perimti motinų bei šeiminių pareigas, realiai pajusti kietas sunkenybes, ugdyti atsakomybės jausmą. Matote nesame vien tik teoretikės. Ką išmokstame, tuojau ir realizuojame.

— Daug pamokų turite per dieną?

— Reguliariai pamokų mes neturime. Yra tik specialių ratelių vadovės. Paskaitoms dažnai yra kviečiami įvairūs specialistai išsitariti mums rūpimais klausimais.

— Apie kokius dalykus daugiausia girdite paskaitų?

— Tie dalykai labai įvairūs. Apie viską, kas naudinga žinoti moteriai modernioje aplinkoje. Kai kurie dalykai išspausdinti. Galėsite gauti susipažinti.

— Dėkoju, panele. Einant pasaulio vieškeliais, kiek daug daug moterų tenka sutikti, kurios yra pasaulio ardytojos, Kristaus Bažnyčios griovėjos. Kaip džiugu sutikti tokias, kurios, būdamos jos dieviškojo mokslo realizuotojos, įsijungia į viso pasaulio atnaujinimą Kristaus dvasioje.

Perėję su mūsų palydovėmis per moderniskus ūkio įrengimus, per rankdarbių dirbtuves, per klases ir šokių sales, kur, lietuviškai plokštelių muzikai grojant, pora mergaičių mus palinksmino lietuvišku “karvelėliu”, išvažiavome pilni gražiausių įspūdžių.

— Ne be reikalo šiai vietai yra duotas “meilės krašto” vardas, — mažiau grįždamas. — Tai karšta ir tyra Kristaus meilės ugnimi degančios širdys. Jos didžiausia palaima ir paguoda Bažnyčiai ir visai žmonijai. Ir mes bent kartą visam laikui turėtume įsidėmėti, kad nė vienas krikščionis negali būti tikras krikščionis, nebūdamas tuo pačiu metu apaštalas.

Kas šia mokykla domėtusi ir norėtų smulkesnių informacijų, tesikreipia šiuo adresu:

Miss Judith Hines,
Grailwille School of Apostolate,
Loveland, Ohio.

Kitame numeryje Gerbiamiesiems Skaitytojams patieksiu keletą minčių moterims iš šio instituto programinių paskaitų.

V. Gutauskas, S. J.

PUŠIS IR BERŽELIS

O tėviške! Koks mielas kraštas,
Kurio taip netekau ūmai, —
To neišreikš nė vienas raštas,
Tą pasakys vieni jausmai...

Vaičaitis

Mano tėviškės sode ant smėlio kalvos augo nepaprasto gražumo pušis ir berželis. Pušis kresna, išsikerojus, stipriomis gumbutomis šakomis, amžinai žaliu aksomu dėvinti. Berželis baltu kamienu prie pušies prisišliejęs, į aukštį ištįsęs, viršūne nuo pušies nusviręs, virpęs skaisčiai žaliais lapeliais. Atrodė, kad pušis apglėbusi laiko lieknąjį berželį, o šis, svirdamas nuo jos žalių rankų, stengiasi pabėgti iš jos globos.

Ir iš toli juodu buvo pasigėrėtini. Pareinant iš mokyklos, jau pusiaukelėj imdavo ryškėti virš sodo iškilęs tamsus pušies vainikas su šviesiai žalia dėme. Atrodydavo, kad mamytė, apsiautusi savo tamsiu apsiaustu ir žalsva suknele, ateina manęs pasitikti...

Būdavo žavingai gražu, kai rudenį mano tėviškės sode tarp tamsių pušies garbanų berželis imdavo auksu gelsti. Atrodė, kad

pražįsta pušis. Šventas ir paslaptingas tapdavo tada sodas. Vėsaus rudenio gelsvoį saulutėj voratinkliai draikos, o raudonais obuoliais apkibusios obelys mergaičių skruostais žydi... Papūs, būdavo, nuo tuščių laukų švelnus vėjelis, pušis pajudina savo garbanas, didingai suošia, apie amžinai žalią jaunystę kalbėdama. O berželis, lyg protestuodamas prieš pušies dainą apie amžinybę, pabers visą debesėlį savo gelsvų lapelių, be žodžių pasakodamas apie nepastovumą, praeinamumą ir mirtį.

Tikrai nepaprasto gražumo buvo mano tėviškėje pušis ir berželis.

Lietuva, mano žeme, šalele gimtoji!
Tik tas supras, kad tu jam sveikatą atstoji,
Kas jau tavęs neteko...

Ad. Mickevičius

Seniai pušies ir berželio jau nebemačiau. O ilgu man jų... Jie mano širdyje, kaip brangiausios relikvijos šventuosiuose Lietuvos atsiminimuose.

Nežinau, ar pušis su berželiu dar vis tebestovi, ar gelsvais rudeniais vis ginčijasi

apie amžinybę ir mirtį. Tik žinau, kad so-
dyba tapo nuniokota. Vieną ramią rudens
mėnesieną atvažiavo svetimieji atėjūnai,
suėmė seserį, jos dukreles ir visas išvežė.
O seną mamytę, kuri atsiklaupus prašė pa-
sigailėjimo, nušovė ir paliko gulėti vienišą
kruvinoje ramybėje... Kitą rytą atėję kai-
mynai ją nunešė ir pakasė smėlio kalnelį
po pušimi ir berželiu.

“... jie elgiasi, kaip Kristaus kryžiaus
priešai. Jų gyvenimas baigsis pražūtimi,
jų dievas yra pilvas...” (Pilyp. 3, 19).

Svetimos šalies draugai man sako:

— Jei mes prašome, kad padainuotum,
tavo dainos liūdnos. Ar visos tavo krašto
dainos tokios?

— Ne visos, — atsakau.

— Kodėl tu nesidžiaugi vasaros atostogų
džiaugsmu, kaip mes: nerūpestingai ir lais-
vai? Juk reikia džiaugtis, kol esame jauni!
Valio, mūsų jaunystė!...

Aš patenkintas, kad jie vienas už kitą
garsiau šaukdami “valio” ir keldami šam-
pano stiklus, užmiršta savo klausimą ir ne-
laukia atsakymo. Argi supras žmogus, ne-
matęs vargo, nepatyręs kančios, ką reiškia
širdy nešioti nukryžiuotą Tėvynę?...

Mano bičiulis sako:

— Atvažiavai čia ne į svečius. Gyventi
atvažiavai. Tu turi užmiršti, ką turėjai ir
kuo buvai. Tu turi būti lankstus: prisitai-
kyti ir tapti šio krašto žmogumi.

— Ne taip, brangusis, ne taip! — sten-
giuos kuo taikiau kalbėti su juo. — Norė-
čiau, kad tu daugiau mane suprastum. Aš
ne laisvai tėvynę palikau. Išvarytas iš jos
buvau. Aš ją širdy visą išsinešiau — ji čia
gyva. Vos tik pirmieji laisvės varpai su-
skambės, mes grįšime į ją visi!...

— Ką? Tu grįši? Nebūk kvailas! Jei pa-
sistatei gražų namuką, jei tu čia sotas, jei
vakarais išvažiuoji pasivažinėti savo auto-
mobiliu, tu grįši į nualintą kraštą, kur gal
ne pastogės nerasi?

— Jei jie man bus kliūtis grįžti, sude-
ginsiu namukus, sudaužysiu automobilį, bet
grįšiu į Tėvynę. Medžiaga dvasios nenū-
galės! Meilės savo širdyje aš neišniekinsiu
ir neapvilsiu savo kenčiančios tautos: ver-
kiančios lietuviškos motinos, niekinamos sesers
ir besiaukojančio partizano...

— Tėvynę tu dievu pasidarei, o Dievo
jau nereik, — rūškanai išmėtinėja man bi-
čiulis ir greitais žingsniais išeina, skambiai
užtrenkdamas duris. Nežinau, ar jis dar
norės su manim kalbėti.

Atsiminimuose likę man šviečiat.
Sutemoj ir aušros spinduliuos,
Lyg varpų milžinų balsas kviečiat:
Atgalios, atgalios, atgalios...

B. Brazdžionis

Sėdžiu svetimoj šaly vienu vienas ant
kalnelio ir žiūriu tolyn į gelstantį paupį.
Ruduo artėja. Ten, mano tėvynėj, berželis
vėl svajingai barstys aukso lapelius ir
dangstys mamytės kapą. Tik nebus, kas
klausytų, kas suprastų jo kalbą.

Oi liūdnai, liūdnai šiūrens smėlio kalne-
lis, jei keleivio žingsniai palies kada sausus
lapelius...

O berželi! Tu buvai teišus: netikėjau,
kad taip greitai praeitų visa, be ko, atrodo,
nebuvo galima gyventi. Žmogaus dienos
pralekia, kaip vėjas, pražydi, kaip gėlė. Bet
amžinybėj nesibaigianti jaunystė: teisingai,
žalioji pušele, dainavai!...

Kaip ilgu to amžinos jaunystės ir visų
širdžių ilgesio krašto, kur bus galima vi-
siems vargams, visoms neteisybėms tarti
amžinąjį “gana”!

Tačiau... tačiau... (kaip man sunku, bi-
čiuli, tavęs to klausti!) ar gali tikėtis to
ilgesio krašto tas, kuris nemylė, kuris ranka
numoja, ak, kuris net neapkenčia tai, dėl
ko jo motulė be paliovos ašaras lieja, dėl ko
jo seselė niekinama, dėl ko jo brolis parti-
zanas žiauriai, žiauriai nukankinamas ir ku-
nigas į mirtį tremiamas — dėl savo Tėvy-
nės ir dėl Kristaus Karalystės joje?

K. Vabalkšnis

Praėjusiame “L. L.” numeryje buvome
paskelbę anketą apie netikėjimo priežastis.
Tuoj gavome keletą įdomių atsakymų. Ki-
tame numeryje pradėsime juos spausdinti.
Dar gali ir kiti rašyti, nurodydami priežas-
tis dėl kurių jie patys arba kiti jų pažįstami
yra praradę tikėjimą arba bent labai nuo jo
atšalę. Įdomesnius laiškus spausdinsime,
pridedami savo atsakymus ir paaiškinimus.
Manome, kad tie laišakai ir atsakymai ne vie-
nam padės surasti tai, ką dėl įvairių priežas-
čių yra praradę.

Rūpinieji KLAUSIMAI

KELETAS TRUMPŲ PAAIŠKINIMŲ

Šiame skyriuje redakcija atsako į įvairiausių skaitytojų klausimus. Jeigu klausimas yra svarbus ir painus, dažnai atsakome ištisu straipsniu. Bet kartais užtenka atsakyti vienu kitu sakiniu. Šiuo kartu surinkome kelis skaitytojų klausimus, į kuriuos atsakysime trumpai. Manome, kad tie atsakymai bus aiškūs ir patenkins klausėjus.

Svetimų laiškų skaitymas

Ar yra nuodėmė skaityti svetimus laiškus? Kai kuriems asmenims jų pareigos leidžia skaityti kitiems rašytus laiškus. Pav., tėvai gali skaityti nepilnamečių vaikų laiškus. Įvairiose auklėjimo įstaigose gali skaityti auklėtinių laiškus tie asmenys, kurie yra šiam tikslui vyresnybės paskirti. Valdžios paskirti asmenys gali skaityti laiškus, kai dėl kokios nors priežasties yra įveta cenzūra. Skaityti svetimus laiškus tik iš smalsumo, kai nesi tam vyresnybės paskirtas, yra visuomet nuodėmė. Laiške gali būti įvairių, paslapčių, įvairių dalykų, kurie tik tam asmeniui gali būti žinomi, kuriam laiškas adresuojamas. Taigi, skaityti be jo leidimo tuos laiškus yra paslapties laužymas, brovimasis į kito asmens privačius reikalus. Nuodėmės didumas priklauso nuo sulaužytos paslapties svarbumo. Kartais gali būti ir sunki nuodėmė.

Nesuprantama malda

Ar yra kokia nauda iš tokios maldos, kurios žodžių nesupranti? Pav., žmonės bažnyčioje gieda "Tantum ergo" ir kitas lotyniškas giesmes, nesuprasdami jų reikšmės. Ar tai yra naudinga?

Garsusis indų vadas Gandhi yra pasakęs, kad geriau melstis širdimi be žodžių, negu

žodžiais be širdies. Taigi, geriausia malda yra tada, kai supranti ir atjauti tai, ką sakai. Vis dėlto ir iš tokios maldos, kurios nesupranti, gali būti naudos. Juk turi bent norą melstis ir Dievui ką nors paaukoti, vieną kitą minutėlę Jam pašvęsti.

Dar aiškesnė yra giedojimo nauda, nors žodžių ir nesuprastum. Žmonės dažnai žavisi operomis, dainuojamomis svetimomis, jiems nesuprantamomis kalbomis. Jei žodžių ir nesupranti, bet gali gėrėtis gražiomis melodijomis. Taigi, ir giedodami lotyniškas giesmes, mes garbiname Dievą ne tik žodžiais, kurių nesuprantame (juos Dievas supranta!), bet ir melodijomis, kuriomis kiekvienas gali gėrėtis.

Yra įvairiausių maldos rūšių, kurias galima vartoti. Pav., klausydamas Mišių, gali mintimis sekti Mišių dalis, gali giedoti giesmes arba kalbėti rožančių. Visi būdai yra geri.

Susilaikymas nuo mėsos

Kai kurioms skaitytojoms yra neaišku, ką galima ir ko negalima valgyti penktadienį. Negalima valgyti jokių mėsinių valgių nei mėsingos sriubos. Bet galima valgyti sriubą gyvulių riebalais uždarytą. Tad aišku, kad galima lašinius paspurginti ir taukus pilti į sriubą, bet negalima į ją dėti lašinių gabaliukų (spirgų).

Jei nuo ketvirtadienio lieka mėsos, žinoma, negalima jos valgyti penktadienį. Išimtį galima būtų padaryti tik tada, jei neturtingai gyventum ir žinotum, kad mėsa, palikta iki šeštadienio, suges. Dabar, kai beveik kiekvienas turi šaldytuvus, čia jokios sunkenybės nėra, nes mėsa gali nuo ketvirtadienio puikiai išsilaikyti iki šeštadienio.

Kada moterystės ryšys nutrūksta?

Gana dažnai vienas kitas klausia, ar negalima vesti ar tekėti, kai jau prieš keletą metų esi atskirtas nuo vyro ar žmonos ir jokių žinių neturi, ar jis dar gyvas. Bažnyčios mokslas čia labai aiškus. Ji moko, kad moterystės ryšį gali panaikinti tik mirtis. Taigi, jeigu nesi tikras, kad kita pusė jau yra mirusi, negali vesti nei tekėti. Juk kas būtų, jei po vienu metų grįžtų tikrasis vyras ar tikroji žmona?

Civiliniai įstatymai kartais kitaip į tai žiūri, leidžia vesti ar tekėti po tam tikro metų skaičiaus. Bažnyčia to nepripažįsta ir tokias moterystes laiko negaliojančiomis.

Kada galima meluoti?

Įdomus klausimas. Bet atsakymas labai paprastas — niekad negalima meluoti. Melas visuomet yra nuodėmė. Bet kartais yra kalbama apie „restrictio mentalis“. Tai nėra melas. Paaškęs iš pavyzdžių. Jeigu tavo draugas prašo, kad jam paskolintum šimtą dolerių, o tu, turėdamas kišenėj šimtą dolerių, jam atsakai, kad neturi, čia nėra melas. Sakydamas „neturiu“ lyg ir pasakai „neturiu tau paskolinti pinigų, tuos, kuriuos turiu, nenoriu ar negaliu skolinti“. Tai yra tik mandagus būdas duoti neigiamą atsakymą prašančiam. Juk tu nesi įpareigotas jam skolinti, nebent tokiais atsitikimais, kada neskolinti būtų nusidėjimas prieš artimo meilę.

Kitas pavyzdys. Ponas tarnaitėi pasako, kad jis šiandien turi daug darbo ir negali nieko priimti. Jei kas klaustų, jį turinti atsakyti, kad pono nėra namie. Tarnaitė tai ir elgiasi. Ar ji meluoja? Ne. Sakydama „pono nėra namie“, ji tik visiems supranta. mu mandagiu būdu pasako, kad pono jo pozicijai nėra, kad ponas negali priimti.

Dar vienas pavyzdys. Jei motina klausia dukters, ar ji padarius kokią nors sunkią nuodėmę, o duktė, būdama tikrai padarius tą nuodėmę, atsako, kad nepadarius, ji nemeluoja. Motina neturi jokios teisės to klausiti, taigi, ir duktė neturi jokios pareigos atsakyti. Čia yra sąžinės dalykas. Apie tai yra pareiga kalbėti tik per išpažintį.

Redaktorius

MERGYTĖ IR BLYNAI

Čia aš pasakysiu, ką man motina mažam ir paaugusiam vis pasakodavo. Maža mergytė kartą nubėgo pas kaimynus. Šeiminkė kepė blynus. Ar Tamsta žinai, kas yra blynai? Pirmutinių šviežių bulvių... Įmušta vienas ar du kiaušiniai... Įmaišyti į pieną... Kepami ant sviesto.. Apskrebinti... Standūs... Geltoni... Gurgžda, kai kandi... Mes, lietuviai, prieš visą pasaulį galime didžiuotis savo blynais! Ana, Danijos sostinėje Kopenhagoje geriausiuose restoranuose gali gauti lietuviškų blynų, kaip jie daniškai sako „litauisk plisk“.

Taigi, ta mergyčiukė mato, kaip jos draugės motina kepa blynus. Garuoja, čirškia, kvepia... Deda į balto porceliano lėkštę. Duoda savo dukrai. Ta smeigia šakute, prilaiiko piršteliais. Kanda, valgo... „Mamyte, — ji sako, — „šiandien blynai gardžiausi ir tu man visų geriausia!“

O mažučiuokė viešnia žiūri, žiūri į kepančią blynus moterį, žiūri į valgančią draugę, žiūri į garuojančius blynus... Jei tu būtum matęs, jei tu būtum mačius jos akelas! Visa buvo vienos akelės. Kiek joje buvo gležnutės gyvybės, kiek traukiančios valėlės, kiek nenumaldomo norelio, viskas spindėjo pro tas mėlynas akelas. Jai nepasiūlė... Bet ji išdidi, jai neapsakomai gėda. „O aš tų blynų nenoriu!“ — ji prisivertė ir ištare. Norejo priminti save, priminti kaimynei vaišingumo pareigą. „Gerai, gerai, vaikel: aš kepu tik saviems!“ — moteriškė tyčia nudavė nesuprantanti kūdikio noro ir kūdikiško priekaišto.

To jau mažytė nepakėlė: seilė varva, širdelė daužosi, nežinia, kas darosi... Bėgte išbėgo. Namie — tuoj į lovelę. Ir... ir į ant-rą dieną gulėjo gėlėse paskendusiam kars-telyje.

Ar tu tiki ta mažytės istorija? Aš taip, nes aš tikiu savo motina. Ir dabar man skamba ausyse paskutiniai pasakojimo žodžiai: „Mažytė širdelė plyšo! Didelis, dantis sukandęs, išlaiko. Išlaiko nesirūpinimą, atstūmimą. Mažas — ne. Taigi... plyšo širdelė!“

Kun. Jonas Matusas